

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק

לאור דברי האור החיים

"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם הֲלֹא הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֵת אֲדַמְתְּכֶם לַפְּרֵעָה" (בראשית מז, כג).

פרט מעניין מציין האור החיים, בעומדו על כך שהפסוק מפסיק בתיבת 'היום' בין קנין העם המצרי לבין קנין אדמותיהם, כמו גם על עצם הזכרת תיבה זו שאין לה לכאורה מובן, וזו לשונו: **"שָׁעַם אָמְרוּ 'הַיּוֹם', גַּם הִטִּיל תַּבַּת 'הַיּוֹם' בֵּין קִנְיֵיתָם לְקִנְיֵית הָאָדָמָה"**.

ומבאר האור החיים בסיבת הדבר, כי לשון זו נועדה להבדיל בין דרכי הקניינים השנים באמצעותם קנה יוסף את העם, ואת אדמתם.

"כִּי קִנְיֵיתָם הוּא עַל יְדֵי מְשִׁיכָה, כִּדּוֹן קִנְיַת עֲבָדִים" (עיי' קידושין כב, ב), **וּבְמַעֲשֵׂה שְׁעָשָׂה שֶׁהַעֲבִיר הָעָם לְעֵרִים מְקַצֵּה וְגו' זֶה הוּא קִנְיֵיתָם, לֹא אָמַר: 'הוּא קִנְיֵיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם', פִּירוּשׁ בְּמֵה שֶׁהַעֲבִירִים אֵז לְעֵרִים, אֲבָל הָאָדָמָה אֵין זֶה דֶרֶךְ קִנְיֵינָה, וְכִשְׁהַזְכִּיר לְמַעַל: 'וַיִּקַּן יוֹסֵף אֶת אֲדַמְת מִצְרַיִם, שֶׁם נִרְמַז כִּי קִנְיָה בְּאֶחָד מִדְּרָכֵי קִנְיֵי הָאָדָמָה"**.

ביאור אחר מצאנו בספר פרדס יוסף (כאן), כי יוסף קנה את המצרים ב'קנין אגב', דהיינו שהם נקנו לו יחד עם הקרקעות - בהן עשה קנין חזקה. אולם נראה כי דעת האור החיים לא נוחה מביאור זה, אלא נקט שאין אפשרות לקנות עבדים אגב קרקע.

למעשה, ענין זה נידון באריכות בסוגיית הש"ס. הגמרא (בבא קמא יב, א) מתייחסת לנידון של קנין מטלטלין אגב קרקע, ומכריעה למסקנה כי ישנו הבדל מהותי בין 'מטלטלי דנייד' - היינו מטלטלין שאינם קבועים במקומם, לבין 'מטלטלי דלא נייד' - כאלו שכל מהותם הינה שאינם זזים ממקומם.

בעוד שהאחרונים אינם נקנים אגב קרקע אלא אם כן הינם צבורים ועומדים בקרקע, הרי הראשונים שהוזכרו נקנים בהחלט אגב קרקע, אף אם אינם צבורים ומנוחים בה.

הגדרת עבדים כ'מטלטלי דנייד' נעוצה בכך שיש להם דעת משלהם, ומבחינה טכנית ופיזית הם יכולים למעשה ללכת להיכן שיחפצו, אם כי רשות האדון עליהם.

על פי זה ניתן להבין את הדעה לפיה במצרים דווקא כן יכולים היו העבדים להיקנות אגב קרקעותיהם, שהרי במצרים שלטו מכשפי פרעה וחרטומיו, עד כדי כך שהיה בידם להגביל באופן משי את יכולת התנועה של העבדים. משכך, ייתכן ואלה לא נידונו כ'מטלטלי דנייד', והיו יכולים להיקנות אגב קרקע.

דוגמה דומה לסברא זו - לפיו יתכן מצב בו אף עבד אינו מוגדר כ'מטלטלי דנייד' ניתן למצוא בחידושו של הגאון ר' נתן לוברט זצ"ל, שחידש כי עבד קטן שאין בו דעת נידון כ'מטלטלי דלא נייד', והוא יוכל אכן להיקנות בקנין אגב. כשהרצה את חידושו זה בפני רבו הרה"ק האמרי אמת' מגור זי"ע, הכה הרבי בתגובה באצבע צרדה לאות התפעלות והסכמה.

שולחן שבת עם האור החיים

יצירת פאר של ממש הוא היה, התליון המלכותי.

אבן חן נדירה ויקרת-המציאות, שקערוריות וגומות מעטרות אותה במעטפת שכולה הדר, ניצוצות אור ניתזים ממנה משל היתה כוכב לכת מאיר ושילוב מפעים של צבעים מתמוזג בה ויוצר מראה שאין שני לו.

בחלל טבעי שנוצר באבן, מעין גומה פנימית חבויה, הטמין אבי האומה ומלכה הראשון את הקמץ, אותו קמץ בעל הילה קסומה ומסתורית אודותיו נפוצו אגדות לרוב, ואמונות תפלות נכרכו בו והפכו לחלק מהמורשת.

'על צווארך תִּלָּה אותו' ציווה המלך לנסיכו על ערש דווי, תוחב בידו את האוצר שערכו לא יסולא בפז, ובכך הותיר אחריו מורשת, מסורת שעברה מדור לדור וממלך לנסיך.

'אל תהיך להסיר אותו מעליך' הוסיף המלך הבא בבואו להעביר את השרביט הלאה, לדור הבא, 'שמור עליו מכל משמר ועשה הכל, אבל הכל, כדי להגן על התליון'.

חלפו שנים, עברו דורות, והנה אירע הנורא מכל.

קרב אכזרי ניטש בין כוחותיו של המלך לצבאותיו של היריב ממזרח המדינה, ובלהט הקרבות כשלו שומרי הנסיך בהגנתו. הנסיך, אשר ברוב מסירותו לממלכה בחר לשעט בראש המערכה ולשמש מופת ודוגמה, שילם על כך בחירותו.

העלבון היה צורב, חד כתער, כעבור שעות ספורות הופיע שליח ובידו האיגרת הצפויה. המלך קיבל דרישת שלום קצרה, בוטה, ממנה נשבה צינה של ממש.

'הִפְקֵר את הממלכה והנח לנו לכבוש אותה' נאמר לו, 'או שתיאלץ לראות את בנך נמק במחבוש במשך העשורים הקרובים'.

אולם לא איש כמותו ייכנע, ירים ידיים וייתן ללחצים מכל סוג שהוא להכתיב את מהלכיו ולקבוע עבורו באופן שירותי כיצד ינהג. אם אפשר נלקוט בדרך של שלום ופיסול ועלומתה בדרך של מלחמה עזה, הוא מבחינתו מעדיף את זו האחרונה.

מיטב הלוחמים זומנו לארמון, הפלוגות המובחרות התייצבו דום, והמלך נשא נאום קצר אך חד משמעי: 'צאו לקרב, ואל תחזרו בלעדיו'.

שוב חלפו חודשים של לחימה עזה, רבבות הרוגים משני צדי המתרס ואינספור אבדות גם בעורף, בקרב האזרחים, אולם למלך כל זה לא נגע כהוא זה. כפי שהוא ראה זאת - המלחמה לא תסתיים עד שישבו נסיכו והובו

הביתה, בריא ושלם ובעיקר חופשי. מלחמה, כמו מלחמה, מסתיימת לבסוף. בגן זקוף צעדו להם כוחותיו של המלך בעיר הבירה של המדינה השכנה, נהנים להביט סביב להישיר מבט לאוכלוסייה הנכבשת. מגפיים צבאיות השמיעו נקישות קצובות, החוצצרות הריעו בצליל מלכותי והדגלים הונפו אל על, אינם מותירים מקום לספק בדבר זהות המדינה המנצחת.

המלך, נרגש כולו, כשהלחלוחית שבעיניו כמעט בוגדת בו בפומבי ורגליו כושלות מהמעמסה הרגשית, פסע בסך בין טורי החיילים שלופי החרבות ועשה את דרכו אל בית הכלא המחוזי בו הוחזק בנו עד לרגע זה.

מאי שם נגרר סוהר-לשעבר, חבול עד זוב דם ומוכה מכף רגל ועד ראש, ותוך שהוא מושיט למלך את צרור המפתחות החווה בחולשה לעבר אחד התאים.

המלך ניגש, המפתחות השמיעו רשרוש קולני כביכול חשו בהתרגשות הגואה, ודלת המתכת הכבדה נעה על צירה בחריקה צורמנית.

או אז ניגש המלך אל הדמות השרועה על הרצפה, שבר כלי שדוף וחי אך בקושי, הושיט לו את ידו ותמך בו בקוממו. לאחר מכן הישיר אליו את מבטו, נתן בו את עיני הפלדה הקפואות שלו וברר: 'בני, האם שמרת על התליון?'

ההלם הכה את כולם. הנסיך חי, חופשי לנפשו ומשוחרר מאימת שוביו, והתליון - זה מה שחשוב כרגע?!

החיים, המוות - ומה שביניהם

לאחר עשרים ושתים שנה בהם נעדר יוסף הצדיק מחייו של יעקב אבינו, לאחר תהום הכאב והיגון שאפף אותו במשך כל אותו זמן, הגיע הרגע המיוחל ויעקב מקבל את הבשורה המרגשת (מה, כו): **"וַיִּגְדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מֵשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם"**.

לאחר שהשתכנע יעקב באמינות הדבר, עשה את דרכו מצרימה כדי לפגוש את הבן האובד, זה שהיה חביב עליו יותר מכל בניו. פגישתם מתוארת בתורה כמאורע מרטיט, מיוחד במינו ונשגב ביותר (מו, כט): **"וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְכָּבָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֵּל עַל צַוְּאָרְיוֹ וַיִּבֶךְ עַל צַוְּאָרְיוֹ עוֹד"**.

בפסוק הבא אנו מוצאים כי אמר יעקב ליוסף: **"אָמַנְתָּה הַפְּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת פְּנֵיךָ כִּי עוֹדֶךָ חַי"**, ועל כך תמה האור החיים הקדוש: **"נִרְאָה לומר בְּדִקְדוּקָא אֲמָרוֹ 'כִּי עוֹדֶךָ חַי', וְלֹא הִסְפִּיק לומר 'אַחֲרֵי רְאוֹתִי פְּנֵיךָ, וְהִדְבַּר מוֹבָן כִּי חַי**

ספיר ויהלום

פניני מוסר

ויראת שמים בפרשה

כל אדם רוצה להיות מקובל, אהוד בחברה ומוקד משיכה לחברים וידידים. אין אחד שלא מעוניין להתחבב על סביבתו, לדעת שאנשים אוהבים ומעריכים אותו ולמצוא את הנתיב לליבם של בני האדם ומשמשים 'מסמר הערב', לא רק ישנם אנשים שהדבר בא להם באופן טבעי. מטבעם, הם מככבים בראש המדברים ומשמשים 'מסמר הערב', לא רק בערב אלא גם בבוקר ובצהריים. לעומתם, אחרים מתאמצים ומנסים בכל כוחם, ואפס. משהו לא עובד. במקרים גרועים יותר הם אף נתפסים לצעדים נואשים, 'נדבקים' לזולת ויוצרים לעצמם סטיגמה של טרדנים וטרחנים ללא תקנה.

מסופר על החמור, אשר ישב בערבו של יום עבודה מתיש וערך את חשבון נפשו. 'מה יש לי בחיי?' קונן בעודו לועס בקול זנב-שיבולת מזדמן, 'אני עובד, איך לומר - כמו חמור, מתאמץ ללא הרף ומשרת את אדוני נאמנה, ומה אני מקבל בתמורה? מעט קש ותבן?'

לצד החמור השתרע לו בתנוחה עצלנית הכלב, בן תפנוקיו של האדון. הלה, שיער ופרוותו, מזיל ריר מפיו ואוזניו שמוטות ברישול, זכה ליחס של בן-מלכים.

'אמור נא' פנה אליו החמור בטרוניה, 'על מה ולמה אתה זכאי למלונה חמימה ונעימה, לאומצת בשר עסיסית ולטיול יומימי עם האדון, בעוד שאני נמק תחת העול ואיני זוכה לכל זאת?'

הכלב התהפך על צידו באדישות והפטיר: 'אני יודע ללקק, אתה לא.'

'מה? תהה החמור.

'אסביר לך' הואיל הכלב לתרום מניסיונו העשיר וחכמת החיים הכלבית שלו, 'כשהאדון שב הביתה מן השדה, אני שש לקראתו ומזנק אל על בתנועות של חיבה, מלקק אותו בפניו ומסביר לו פנים. ואילו אתה, מה אתה עושה שיצדיק יחס ותמורה?'

שמע החמור, נהר לאות הסכמה, הרהר בדברים והסיק את המסקנות הנדרשות.

כבר למחרת, בעת ששב האדון הביתה בתום יום העבודה, יישם החמור הלכה למעשה את מה שלמד אך אמש. הוא זינק על האדון, התנפל עליו ובעט בו בברוטליות, הפילו ארצה וליקקו בכל פה.

האדון, למותר לציין, פחות התלהב מהרעיון.

'איפה טעיית?!' התיז החמור במרמור הולך וגובר, שופך את זעמו על הכלב. 'רימיית אותי, נכון? הפכת אתי ללעג וקלס!'

'לא ולא' השיב הכלב נחרצות, 'הנני עומד במילתי כי הסוד הוא ללקק את האדון, אך גם ללקק - צריך לדעת איך...'

בכל הנוגע ליכולותיו של האדם להתקבל בחברה, להתחבב על הסביבה וליהנות מיחס חם ואוהד, מלמדנו האור החיים שיטה בדוקה ומנוסה, ואלו דבריו: **"וּבְדֶרֶךְ דְּרֵשׁ יִתְבָּאֵר אֲמָרוֹ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, עַל דֶּרֶךְ אֲמָרוֹ (משלי כו, ט): "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם."**

"וְלִזְהָ נִתְחַכֵּם יְהוּדָה לְהִטּוֹת לֵב יוֹסֵף עֲלֵיו לְרַחֲמִים, וְהַקְרִיב דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ אֵלָיו לְאֱהָבוֹ וּלְחַבְּבוֹ, כִּדִּי שִׁתְקַרֵּב דַּעְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵלָיו לְקַבֵּל דְּבָרָיו וּפְיוֹסוֹ. וְהִקְרַח לַעֲשׂוֹת כֵּן, לַצַּד שְׂמֵן הַטֶּבַע לֹא יִחַבְּבוּ בְנֵי יַעֲקֹב עֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה... וּמִמֶּנּוּ נִפְשָׁם לְשִׁנוֹא [את אשר] אֲשֶׁר בְּשֵׁר חֲמוּרִים בְּשֵׁרָם, לְזַהֵר הַצֶּרֶךְ לְפִי שֶׁעָה לְהַפֵּךְ הַמוֹטָבֵעַ וְלְהַגִּישׁוֹ בְּלִבָּבוֹ, וְלְהַשִּׁיבוֹ בְּתוֹאֲנֵי דְלִיבִיָּה [בחדרי לבבו]."

במילים אלה מלמדנו רבנו את הדרך הנכונה והמוצלחת ביותר לגרום להערכת ואהדת הזולת אותך, והיא - עֲשֵׂה כֵן אֵתָה עֲצִמְךָ כִּלְפָיו, והדבר ישפיע אף להיפך. פשוט, גם אם לא תמיד קל.

הִיָּתָה שִׁמְחָתוֹ שְׁלִימָה, מִסִּפְּקֵי זֶה, עַד וַיִּרְא אֵלָיו וְהִכִּיר בּוֹ בְּפָנָיו... לְזַהֵר כִּשְׁהִכִּיר בּוֹ אָמַר אֵלָיו: 'אֲמוֹתָה הַפְּעַם, פִּירוּשׁ, הַפְּעַם הַזֶּה אֲבֵיךָ בְּרֵאִיִּתְךָ, וְלֹא מִקּוֹדֵם כִּשְׁנִתְבַּשְׂרָתִי. וְהַטָּעַם, אַחֲרֵי רְאוּתִי פְּנִיךָ וְהַכְרַתִּי בְּהֵם שְׁעוֹדֶךָ חֵי, פִּירוּשׁ, צִדִּיק כִּמְקוֹדֵם, וְלֹא נִשְׁתַּנְּה דְיֻקְנֶךָ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה אֲלֵךְ עוֹדֶךָ חֵי, כִּי הַצִּדִּיקִים קְרוּיִים חַיִּים."

יעקב אבינו נפגש עם בנו יקרו וחביבו לאחר שנים של פרידה מייסרת, בתום עשרים ושתיים שנה של חוסר וודאות ואי-השלמה עם המצב, ולמרות הכל - הדבר הראשון שמעניין אותו הינו - התליון. או במקרה דנן - מידת יהדותו ומעלתו הרוחנית של יוסף.

מי לחיים ומי להיפך

ניצב לו על השידה בשלווה אקווריום, בתוכו משייטים בשלווה דגיגים במגוון צורות וצבעים, מעלים בועות ומוקבים בעיניהם הגדולות אחר המתרחש במים.

הכל נראה כה שליו, כל כך פסטורלי, אך הנה - שבר. חפץ כבד נפל על האקווריום ממקום גבוה, חבט בו בעוצמה וגרם לסדק ארוך ומכוער לכל אורך דופןו. המים מתחילים לנזול החוצה, להישאב לאיטם בדרך אל הרצפה, וכעבור אך רגעים ספורים הופך הזרזף לשיטפון והאקווריום מתרוקן באחת.

הדגים, כשלעצמם, עושים רושם כביכול זכו בפנים. הם קופצים, מכרכרים, רוקדים להם במעין שמחת-חיים מתפרצת על השידה ומשתובבים להנאתם. כך זה נראה בכל אופן.

חולף במקום אדם פיקח, התבונן בנעשה וצעק: **'אוי, הם מתים!'**

מסתבר כי היו אלו פרפורי גסיסה, לא ריקוד.

לעתים קרובות דווקא אלה שנראים כלפי חוץ שקטים, חיייהם חיוורים משהו וכל הליכותיהם רחוקות מהתסיסה המתמדת שבחוץ, הם אלה שמחיים במלוא העוצמה. לעומתם, אלה המפזזים במרוץ ונראה כביכול חיים את חייהם בטוב ובנעימים, פעמים שהינם מתים לכל דבר וענין.

יתכן ועל כך ניתן להמליץ את מאמר חז"ל (עיי' תמיד לב, א): **'הרוצה שיחיה - ימות, והרוצה שימות - יחיה.'**

הוא. גם צריך לדעת, למה לא אמר יעקב כן כשנשטרוהו האחים כי יוסף חי?.

רבנו מקדים ומתייחס לתוכנו של הצדיק, אשר לצד היותו הורה רחום - הוא גם ובעיקר עבד ה' באמת ובתמים החפץ בקידוש שמו יתברך בעולם. אין בכך כדי לגרוע מאהבת אב לבן, כי אם אדרבה - מרוב אהבת כלפיו הוא חפץ שיצמח לתפארת וידבק בדרך המסורה.

עם כל אהבתו של הצדיק לבנו, על אף הרגשות הגואים באב למראה ילדו והגעגועים שצפים בו בכל אימת שהם רחוקים זה מזה, מגמתו העיקרית הינה יישום מעשי של אותה דרך בה נתייחד אברהם אבינו: **"כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּיִתוֹ אַחֲרָיו - וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה."**

נקודה נוספת מחדד האור החיים, על פי קביעת חז"ל (ראה ברכות יח, א-ב) כי **הצדיקים - אף במיתתם קרויים 'חיים', ואילו הרשעים לעומתם - אפילו בחייהם קרויים 'מתים'.**

לאור קביעה זו, עדיף בהחלט לאדם שבנו חביבו לא יהיה ח"ו בחיים מבחינה גשמית, אולם חי במלוא מובן המילה מבחינה רוחנית, לעומת מצב בו בנו מתדרדר חלילה למצב בו הינו בגדר 'חי' ככל שמדובר במישור החומרי והנראה לעין, בעוד שלמעשה הוא מת מבחינה רוחנית.

אי לכך, מבאר רבנו: **"כְּפוּנַת דְּבָרֵי יַעֲקֹב הֵם, כִּי הֵגֵם שְׁנִתְבַּשְׂרָתוֹ כִּי עוֹדֵנוּ חֵי, זֶה הוֹעִיל לְדַעַת שִׁישְׁנוֹ בְּמִצִּיאוֹתָ. אֲבָל עֲדִין לְבוֹ דְּוֵי עֲלִיו לַצַּד הַיּוֹתוֹ בֵּין הָאֲמוֹת, שֶׁפֶל עֵבֶד מוֹשְׁלִים, אִם עוֹדֵנוּ בְּצִדְקוֹתָ וְלֹא כְּהִתָּה עֵינֵנוּ וְלֹא נִסְ לִיחוֹ. אוֹ לַצַּד הַיּוֹתוֹ מְבַדֵּל מִמֶּנּוּ וְנִתּוֹן תּוֹךְ הַקְּלִיפוֹת וּבְפִרְט טְמֵאת מִצְרַיִם."**

יעקב אבינו אכן ידע שיוסף בחיים, על כל פנים במישור הגשמי. אולם הוא חשש ולבו הייה נתון בחרדה קיומית - שמא חלילה איבד יוסף את צדקותו, את חייו האמיתיים, **"וְדָבָר יָדוּעַ הוּא כִּי הַצִּדִּיקִים יוֹתֵר יִחַפְּצוּ בְּהַעֲדָר הַבֵּן, בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן מְבִישׁ,"** ומצד יעקב - אם אכן יתברר שיוסף נטש ח"ו את דרך אבותיו - מוטב שלא יהיה בחיים.

ממשיך רבנו ומפרש לפי זה את לשונו של יעקב אבינו ופשר דבריו: **"אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא**

גם אתם זכותם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

רבנו הקדוש, בדומה לגדולי ישראל רבים ובפרט בארצות המערב, בחר להתפרנס מיגיע כפיו ושלא להשתמש בכחיה של תורה. לשם כך עסק במלאכת הצורפות, אומנות נקייה וקלה שאפשרה לו להתפרנס די צרכו בנחת.

עם זאת, כלל היה לו לרבנו, ממנו לא זע. במלאכתו כצורך עסק אך ורק כאשר תמה וכלתה הפרוטה מן הכיס, או אז נקט רבנו בהשתדלות זו כדי להביא פת לביתו. בשאר הזמן היה רבנו יושב והוגה בתורה בחשק ובדבקות עילאית, כשהוא אינו מניח להבלי העולם הזה ולטרדות הפרנסה לנתקו מחשקת התורה העצומה שלו.

ויהי היום, ובבית מלך מרוקו נזקקו בדחיות למלאכת מחשבת של שזירת חוטי זהב בבגד מסוים, לכבוד נישואי בתו של המלך. הביוררים המקיפים שערכו אנשי המלך, העלו כי רבנו הינו האדם המתאים ביותר למלאכה.

פנו אפוא הללו לרבנו, והוא מצידו לקח את הזהב והניחו בצד למשמרת, עד שתכלה הפרוטה מכיסו רק אז יגש למלאכה כמנהגו מקדם. דא עקא, כששב רבנו לביתו בתום שעות ארוכות של עמל התורה, פרח הדבר לחלוטין מזיכרונו.

כך מצאו אותו שלוחי המלך, אשר באו כעבור ימים ספורים לאסוף את התכשיט המוגמר, נבוך ומתנצל על כך שעדיין לא התחיל במלאכה.

תיכף ומיד שבו ישמעאלים צמאי דם יהודי אלה אל המלך, ודיווחו לו בהגומה פרועה כי רב היהודים המשמש גם כצורך בז למלך ומורד במלכותו. המלך מצידו לא חשב פעמיים, אלא ציווה על אתר כי ישיתו על רבנו את העונש האכזרי, הברברי והמבעית ביותר הקיים חוק - השלכה לגוב האריות.

כשהופיעה בבית רבנו פלוגת השוטרים וציוו עליה להתלוות עמם, פסע בשלווה יחד עמם, לא לפני שצרר בחיקו טלית ותפילין, תהלים וספרי לימוד, משל יוצא הוא לטיול קצר.

אך הגיע רבנו בליווי השוטרים אל פתחו של גוב האריות, והנה אירע דבר פלא.

השוטרים ואנשי המלך, אשר בתחילה בוזו לו על היעדר פחדו מפני העונש המר, נדהמו לראות כי לא זו בלבד שהאריות המורעבים אינם עטים לקראתו בשיניים חשופות ושאגות רמות, אלא שהם עוד קשקשו בזנבותיהם במחווה של כבוד, כביכול הופיעו במעונם אורח רם המעלה. רבנו מצידו התיישב על יד האריות, שלף מחיקו את ספר התהלים והחל קורא בנעימה מזמור אחר מזמור, בקול נעים ובמתיקות שאין כמותה.

כשנכח המלך לראות כן, קם והכריז קבל עם ועדה כי אין כאלוקי ישראל, ונפל לרגליו של רבנו בדמעות שליש כשהוא מפציר בו שימחל לו על חטאו ופגיעתו בו. לאחר מכן שלחו המלך לביתו בכבוד גדול, ונתקדש שם שמים ברבים.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

התנהגותו הבזויה והקלוקלת בכך שהוא פועל 'לשם שמים'. אין ספק, הכל לשם שמים כמובן. עוד לא קם אדם, התייצב קבל עם ועדה והכריז כי הוא מבייש את פלוני סתם, ללא סיבה. תמיד יש לך הצדקה רוחנית, טוהר המידות במיטבו.

כדאי אפוא להקדיש כמה רגעים, ללמוד דברים אלה של האור החיים הקדוש ולתת את הדעת למשמעות המבהילה שלהם.

יוסף הצדיק ויותר על כיבוד אב, לא יום ולא יומיים אלא כמה וכמה שנים. היו לו אינספור הזדמנויות להקל את הצער מעל אביו, לבשר לו את הטובה שבבשורות ולהחזיר את השמחה לחייו, אך לא, הוא נמנע מכך בכל תוקף. לו היה עושה זאת - היתה לו הצדקה לכך. היתה לו סיבה אמיתית וטובה לפעול כך, אולם על אף הכל - הוא נמנע מכך שוב, ושוב ושוב.

וכל כך למה? מסיבה פשוטה בתכלית: "מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו", וחס על כבוד האחים מלביישם לפני יעקב ויצחק וכל זרע יעקב, וסבל שישאר אביו בצער, מלביישם". זהו, לא צריך מעבר לכך אף סיבה נוספת.

אם מפנימים את ההוראה הזו, את המשמעות העמוקה והמעשית שלה, אזי אין שאלות ואין תירוצים, אין סיבות ואין נימוקים. פשוט לא מביישם, וזהו. נשמור על כבוד הזולת, נעשה עבודה עם עצמנו ונחשוב פעם, פעמיים ואפילו עשר פעמים לפני שאנו נוקטים בצעד כזה או אחר העלול לפגוע במישהו. זו דרכו של יוסף הצדיק, וזו דרכה של תורה.

רבנו האור החיים הקדוש מפנה את תשומת לבנו לתמיהה הבאה: "ראיתי לתת לב בענין יוסף, איך לא חש על צער אביו כמה שנים, והן אמת בימי עבודתו נזכר לומר כי עשה ולא הצליח, אלא אחר שעלה לגדולה למה לא כתב אגרת לאביו להפיג צערו, כי יודע היה יוסף גודל הפלגת חיבת יעקב בו, ויתאבל עליו ימים רבים, ולמה לא שלח לבשרו. ותגדל עוד הקושיא על ימי הרעב, שהיו עוברים ושבים מארץ מצרים לארץ פנוע [ויכול היה לשלוח אגרת באמצעות אחד העוברים ושבים], ולא חש על צערו. ועוד, מי המיר לו אחר שבאו אחיו, להאריך לו ימי צרה שלא להודיעו תכף ומיד".

רבנו משיב על כך באריכות, תוך שהוא מנתח את הנהגתו של יוסף הצדיק לעומקה. אולם בין דבריו כותב רבנו דבר מבהיל: "אף על פי כן נמנע מהודיע לאביו והוא על דרך אומרו ז"ל (בבא קמא נט, א) 'מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו', וחס על כבוד האחים מלביישם לפני יעקב ויצחק וכל זרע יעקב, וסבל שישאר אביו בצער, מלביישם".

לעיתים קרובות יד האדם קלה על ההדק, מדי קלה, ככל שמדובר בכבוד הזולת. הוא מוצא היתרים דחוקים ותירוצים מפוקפקים, נתלה בחצאי-אמירות שאולי נאמרו מפי גדולי ישראל וככל הנראה הוצעו מהקשרם, וכל זה כדי לספק את יצרו הבלתי מרוסן ותאוותו הבלתי נשלטת להכפיש את הזולת ולשפוך את דמו.

פעמים שהאדם אף מוצא לכך הצדקה, כביכול, בעודו מוצף בתאוותנות ועד העצם פרשייה עסיסית כזו או אחרת ומנמק את

שכיבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

על הפסוק (מה, ח): "ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים" כותב רבנו כך: "פרוש, לתת טעם להסיר מלבם חשש השנאה, לבל יחשבו כי יוסף ישטום אותם וישנאם על אשר נתאכזרו עליו, ויהיה בעיניהם דבר רחוק שיהיה לב יוסף נכון עמם.

"לזה אמר להם, הן אמת כי בשעת מעשה אשר מקרוהו היו הדברים זרים בעיניו איך יהיה כל האכזריות בלב אחים על אחיהם, וראוים הם להיות שנואים אצלו.

"אכן עתה אחר ראותו כל הנמשך מירידתו מצרים, ידע כי המעשה היה מאת ה', והם שליחותו יתברך עשו ולא שליחות עצמם, ובה אין מקום לשמור להם איבה ולא להרחיק מדת האהבה מהם".

אין דברים אלה כי אם ביטוי לדבריו של בעל החינוך (מצוה רמא - לא תקום): "משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב".

יש כאן מסר מטלטל, לקח הגון של אמונה תמה בהנהגתו יתברך והשגחתו המדוקדקת בעולמו. נתבונן אפוא בכך, נאמין בזאת ונדע כי יד ה' היא המכוונת, המנווטת והגורמת לכל דבר.

מתיבתא אור החיים

אל אחיו רק לאחר הטענה השניה על חשש מיתת יעקב, משום שהזכרת הערבות לא היתה כלל טענה שבגללה על יוסף להשיב את בנימין, אלא התנצלות מדוע נכנס לטעון יותר מאחיו, ורק כשהזכיר את הסכנה לחיי אביו, לא היה יכול יוסף להתאפק.

ג. בלבב חכמה (עמ' צח) מתרץ, שהנה מובא בגמרא (מכות יא): שנידוי על תנאי צריך הפרה ודבר זה נלמד מיהודה, וקשה שאם כן מה היתה טענת יהודה ליוסף שישלח את בנימין מחמת ערבותו ליעקב, הרי יאמר לו יוסף שיפר את נידויו, ועוד, שאם נידוי על תנאי צריך הפרה, אזי גם אם יקיים את תנאו יהיה עליו להפר את הנדר. ואם יטען יהודה שחושש שיעקב לא ירצה להפר לו את הנידוי, מה טענתו על יוסף, הרי יאמר

לו יוסף שאם אביו אינו חס עליו, מדוע שהוא יחוס עליו. אמנם לפי דברי רבינו מיושב, שכשיגיד לאביו יהודה שנאנס ולא היה יכול להציל את בנימין, לא יתאכזר אליו יעקב ויתיר את נידויו, ולכן טען יהודה את הטענה השניה שחושש לסכנת מות אביו.

את הנער, משמע שדאגתו היא על איבוד עולמו שלו, ואילו כאן הוא אומר שדאגתו היא לשלום אביו. ויישבו בכמה אופנים:

א. השפת אמת מיישב, שצערו של אביו היסב ליהודה צער גדול יותר מכך שלא ימלא את ערבותו ויפסיד שני עולמות, והראה זאת ליוסף כדי שיראה כמה גדול בעיניו הצער על אביו, אולי גם בליבו תתעורר רחמנות על אביו.

ב. הצבי והצדק מתרץ, שעיקר טענת יהודה היתה רק שלא יהיה צער לאביו, ואילו טענתו שערב לבנימין, לא באה אלא רק כדי לתת טעם מדוע נכנס לטעון יותר משאר אחיו, שמכיון שמסר נפשו על הדבר והפקיר עצמו בשני עולמות, יכול הוא לטעון יותר משאר אחיו. לפי זה מובן מדוע התוודע יוסף

כתב רבינו (בראשית מד לה): **כי איך אעלה וגו'. פירוש בלא טעם האמור שאמר וחטאתי וגו' איך אעלה וגו'. ועוד אולי שנותן טעם למה שאמר בתחלה הננו עבדים גם אנחנו וגו', כי איך אעלה וגו' פן אראה ברע, וכשלא יעלו כולן לא יראה וגו'. עוד יכוין להשיב לטענת אשה חכמה ששלח יואב לדוד (שמואל ב' י"ד) כי קמה המשפחה להרוג את מכה אחיו ותמיתהו בנפש אחיו וגו', והנה הוא הנדון שלפנינו כי כשיגיד יהודה לאביו כי אנוס הוא ואינו יכול להציל בנימין מיד המלך פשיטא שלא יתאכזר יעקב וישכל גם שניהם יהודה ובנימין ויתיר לנידויו של יהודה, לזה אמר טענה שנית כי איך אעלה וגו' כי חושש לסכנת מות אביו:**

מבואר מדברי רבינו, שטענת יהודה היתה שחושש למיתת אביו אם בנימין לא ישוב עמו. ומקשה השפת אמת (ויגש תר"מ), שהרי טענת איבוד עולמו היא טענה חזקה יותר מאשר צערו של אביו. והצבי והצדק (פאנט) מוסיף להקשות, שהרי הוא סותר דבריו, מפני שמטענתו הראשונה שאמר (לעיל פסוק לב) כי עבדך ערב

מצאנו פעמים רבות בחז"ל אודות תנא או אמורא מסוימים שהתבטאו בביטוי הנשמע כקללה ח"ו, ונתקיים הדבר בבחינת (קהלת י ה): **"כַּשְׁגֵּה שֵׁי צֶאֱמָר מִלְּפָנַי הַשְּׁלִיט"**. מי בפרשתנו חשש שיתקיים בו כך, ומה עשה כדי להבטיח שהדבר לא יקרה? תשובה מגליון קודם: פרק מב פסוק לו, עיי' אוה"ח ובמדורי עוז והדר.

מצא חיים
חידה שבועית בעיון
דברי האור החיים

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זבחרת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מחברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

